

"Vıdan-ı beşer denilen fıtrat-ı zışuurdur. Şu burhanda dört nükteyi nazar-ı dikkate al. Fıtrat yalan söylemez..." Dördüncü Burhan, Birinci Nükte'yi açar mısınız?

Fıtrat, kelime olarak *yaradılış, tıynet, hilkat* manalarına geliyor. İnsanın mahiyetine takılmış bütün kabiliyet ve kanunların toplamına da fıtrat denir. Mesela, görme ve işitme özelliği insan mahiyetinin iki özelliğidir; bunlar aynı zamanda insan fıtratının birer cüzleridir. Yani bu gibi maddi ve manevi özelliklerin ve azaların tamamına **fıtrat** denir.

Fıtratın ayrı bir nüktesi de bütün bu kabiliyet ve duyguların Allah tarafından ve Onun kanunu eseri olarak verilmesine işaret ediyor. İnsan tabiatı denilince tabiat tesadüfe veya sebeplere atıf yaparken, insan fıtratı tabirindeki fıtrat tabiri ise, yaratılışa ve mevhibe-i İlahiye ye işaret ediyor.

"Birincisi: Fıtrat yalan söylemez. Meselâ, bir çekirdekdeki meyelân-ı nümüvv der ki: 'Sümbülleneceğim, meyve vereceğim.' Doğru söyler. Meselâ, yumurtada bir meyelân-ı hayat var. Der: 'Piliç olacağım.' Biiznillâh olur. Doğru söyler. Meselâ, bir avuç su incimad ile meyelân-ı inbisatı der: 'Fazla yer tutacağım.' Metin demir onu yalan çıkaramaz; sözünün doğruluğu, demiri parçalar. İşte şu meyelânlar, irade-i İlâhiyeden gelen evâmir-i tekviniyenin tecellîleridir, cilveleridir."(1)

Üstadımız fıtratın mahiyetini ve tevhide olan şehadetini bu paragraftaki ibareler ile ifade ve izah ediyor.

"İşte şu meyelânlar, irade-i İlâhiyeden gelen evâmir-i tekviniyenin tecellîleridir, cilveleridir." Üstadımızın bu harika ifadesi, fıtratın kaynağının ve kapsamının ne olduğunu çok güzel bir şekilde izah ediyor. Yani fıtrat insan mahiyetine İlâhi programla derç edilmiş bütün meyil ve duyguların genel bir ifadesidir.

İstidat, bir şeyin kabulüne ve kazanılmasına olan *fıtrî meyil, kabiliyet ve yetenek* demektir. Allah Teâlâ Hazretlerinin (C.C.) insanlara ve sair mahluklara tevdi buyurduğu kabiliyet kuvvelerine de denir.

Mesela, kaysı çekirdeğinin içine kaysı ağacı olma programını yerleştiren kader-i İlahidir. Suyun donma ve genleşme derecesini suya yerleştiren ve suyun demiri

---

parçalaması yine kaderin programı iledir. Normalde suyun demiri kendi gücü ile parçalaması mümkün değildir. Bir damla suyun tavuk olması da mümkün değildir, ama kader hükmettiği zaman olmazlar olur, muhaller mümkün hâle gelir.

Aynı bunlar gibi, insanın fitratı ve vicdanı da kaderin programı üzerine kurulmuş iki manevi yapıdır. Bu yüzden insanın vicdanı daima Rabbini arar Onu özler Ona yönelir Onunla mutmain olur. Yeryüzündeki bütün dinlerin ve inançların kaynağı da insanın bu vicdani ve fitri özelliğinin bir sonucudur. Allah bu fitri ve vicdani duyguları tatmin etmek ve gerçekte buluşturmak için peygamberlerini göndermiştir.

(1) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Nokta.](#)